

Justitiedepartementet

103 33 Stockholm

Yttrande över Europeiska kommissionens förslag till ändringar i direktiv om kombinerat arbets- och uppehållstillstånd (COM(2022)655)

Beskrivning av förslaget (ur avsnitten 1.2 och 4.3)

Förslaget syftar till att förenkla ansökningsförfarandet genom att göra det möjligt att lämna in ansökningar både i den mottagande medlemsstaten och från ett tredjeland samt att fastställa att den tidsfrist på fyra månader som anges i direktivet omfattar utfärdandet av den erforderliga visering som avses i artikel 4.3 och den tid som de behöriga myndigheterna behöver för att kontrollera situationen på arbetsmarknaden. Med de föreslagna ändringarna skulle det kombinerade tillståndet också ge tredjelandsmedborgaren rätt att byta arbetsgivare under tillståndets giltighetstid, vilket likaså torde bidra till att minska den administrativa bördan genom att begränsa behovet av att ansöka på nytt vid byte av anställning. Dessutom syftar förslaget till att förbättra vissa rättigheter till likabehandling och klargöra vilka kategorier av arbetstagare från tredjeland som omfattas av direktivet. Förslaget utvidgar också direktivets tillämpningsområde till att omfatta personer som åtnjuter skydd i enlighet med nationell rätt och förbättrar skyddet för arbetstagare från tredjeland genom att införa bestämmelser om underlättande av klagomål, övervakning och sanktioner. Genom förslaget införs nya bestämmelser i syfte att förbättra skyddet för arbetstagare från tredjeland som kan avskräckas från att inge klagomål mot sina arbetsgivare av rädsla för att förlora sitt uppehållstillstånd, genom att säkerställa att tredjelandsmedborgaren i minst tre månader efter att ha blivit arbetslös kan vistas lagligt i medlemsstaten.

Förslaget kompletterar andra direktiv om laglig migration som reglerar uppehållsstatus, dvs. EU:s blåkortsdirektiv 2009/50/EG om högkvalificerade arbetstagare, direktiv 2003/109/EG om varaktigt bosatta, direktiv (EU) 2016/801 om studerande och forskare och direktiv 2003/86/EG om familjeåterförening, samt direktiv 2011/95/EU om normer för när tredjelandsmedborgare eller statslösa personer ska anses berättigade till internationellt skydd.

Övergripande kommentarer

Saco har i tidigare remissvar om arbetskraftsinvandring lyft vikten av att ha system som gynnar rörlighet och arbetskraftsinvandring till Sverige. Sveriges roll som kunskapsnation är beroende av högutbildad arbetskraft. Genom att underlätta tillträdet till den svenska arbetsmarknaden kan attraktiviteten att arbeta, investera och forska i Sverige öka bland högkvalificerade utländska medborgare. Det är viktigt för Sveriges konkurrenskraft och kompetensförsörjning. Sverige ska utgöra ett attraktivt val för arbetskraftsinvandrare genom goda och förutsägbara anställningsvillkor på arbetsmarknaden. Men det krävs att systemet för arbetskraftsinvandring är transparent och förutsägbart och inte missbrukas. Ingen ska riskera att utnyttjas.

Saco anser att detta bör gälla hela EU – att öka EU:s attraktionskraft för tredjelandsmedborgare och även förbättra skyddet mot arbetskraftsexploatering.

Det är därför lovt med en översyn av direktivet eftersom kontroller och utvärdering visat att tillämpningen inte fungerar ändamålsenligt med bl a långa och ineffektiva ansökningsförfaranden, något som kan avskräcka arbetstagare.

Saco väljer att i nuläget enbart lämna några övergripande synpunkter på de olika delarna av förslaget genom att huvudsak hänvisa till synpunkter i tidigare remissvar som lämnats på utredningar på nationell nivå, se remissvaret till utredningen *Ett förbättrat system mot arbetskraftsexploatering m.m. (SOU 2021:88)*. Med hänsyn till förslagets direkta påverkan och betydelse för frågor på arbetsmarknaden och arbetstagare bör arbetsmarknadens parter ges möjlighet att vara delaktiga och inkomma med ytterligare synpunkter under det fortsatta arbetet med förslaget.

Saco anser att

- Förslaget är till vissa delar otydligt och behöver analyseras grundligare, t ex frågan om vilka som omfattas av förslaget och konsekvenserna av de utökade rättigheterna
- Förslaget till vissa delar är så detaljerat att man kan ifrågasätta om det resulterar i förenklade och effektivare processer på nationell nivå
- Det är svårt att bedöma på vilket sätt förslaget förhåller sig och kompletterar andra direktiv om laglig migration som reglerar uppehållsstatus, t ex med EU:s blåkortsdirektiv 2009/50/EG om högkvalificerade arbetstagare och med direktiv (EU) 2016/801 om studerande och forskare.
- Det är bra att ansökningsförfaranden generellt görs enklare. Förslaget är dock otydligt och det är svårt att bedöma konsekvenserna. Främst gäller det förslaget att göra det möjligt att för sökande att lämna in ansökningar både från EU-medlemsländer och från länder utanför EU.

- Att tillägget: "ska omfatta kontroll av situationen på arbetsmarknaden" är oklart. Vad innebär en kontroll av situationen på arbetsmarknaden?
- Det är bra att förslaget tar fasta på att förkorta handläggningstiderna, men det förutsätter att ansvariga myndigheter (Migrationsverket) på nationell nivå får de resurser som krävs för att förkorta sina handläggningstider
- Det är viktigt att skyddet för arbetskraftsinvandrare stärks och att stävja missbruk och exploatering. Samtidigt som medlemsstaterna själva bestämmer vilka åtgärder som bör vidtas. I remissvaret till *SOU 2021:88* ansåg Saco att utredningens förslag på straff på det hela taget är balanserade och kan hindra den grävsta arbetskraftsexploateringen.
- Arbetskraftsinvandrare ska ha goda levnads- och anställningsvillkor och inte särbehandlas negativt. Förr att uppnå goda levnadsvillkor är det viktigt att säkerställa att lön, försäkringar och övriga villkor är i nivå med svenska kollektivavtal och branschpraxis. Detta ligger i linje med den svenska partsmodellen och innebär inte en inblandning i parternas lönebildning. Eventuella förslag som riskerar att påverka parternas autonomi negativt, exempelvis bestämmelser för att motverka överträdelser av direktivet, måste analyseras vidare och motverkas.
- Saco anser att det ska finnas ett bindande anställningsavtal för att arbetstillstånd ska kunna beviljas enligt reglerna för arbetskraftsinvandring. (Se Sacos särskilda yttrande till utredningen om Ett förbättrat system för arbetskraftsinvandring, *SOU 2021:5*).
- Tillgång till information är central och det är viktigt att det ges information, både till arbetsgivare och till arbetskraftsinvandrare, om villkoren på den svenska arbetsmarknaden, parternas ställning och fackföreningens roll. Den bör inkludera information om partsmodellen och information om vikten som anställd att vara medlem i en fackförening.
- Saco anser därtill att det är främmande att staten ska fastställa lön. På svensk arbetsmarknad fastställs lön via förhandling och slutande av avtal. Det gäller även statligt fastställda lönetrösklar. Det var också något Saco påpekade när det s k blåkortet infördes. Detta har också med kraft framförts i samband med direktivförhandlingarna om minimilöner av såväl regeringen som arbetsmarknadens parter. Det vore olyckligt om försörjningskravet blandas ihop med minimilöner.

Lena Granqvist
Samhällspolitisk chef

Helena Larsson
Chefsjurist